অধ্যায় ৭ ঃ গল্পসাহিত্য

অধ্যায় গাঁথনি

৭.১ উদ্দেশ্য
৭.২ পৰিচয়
৭.৩ গল্পসাহিত্যৰ পৰিচয়
৭.৩.১ গল্পসাহিত্যৰ লক্ষণ
৭.৩.২ গল্পসাহিত্যৰ উৎস
৭.৩.৩ গল্পসাহিত্যৰ ৰচনাৰ উদ্দেশ্য
৭.৩.৪ গল্পসাহিত্যৰ ভাগ
৭.৪ সংস্কৃত সাহিত্যত ৰচিত বিভিন্ন গল্পসাহিত্যৰ উল্লেখ
৭.৫ শব্দাৰ্থ তালিকা
৭.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৭.৭ অধিক জানিবলৈ
৭.৮ অগ্রগতিৰ খাতিয়ান
৭.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

৭.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- গল্পসাহিত্যৰ পৰিচয় লাভ কৰিব পাৰিব
- গল্পসাহিত্যৰ উৎস আৰু লক্ষণ আদি বুজিবলৈ সমর্থ হ'ব
- গল্পসাহিত্যৰ ৰচনাৰ উদ্দেশ্যৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- গল্পসাহিত্যৰ অন্তর্গত বিভিন্ন গ্রন্থৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- গল্পসাহিত্যৰ ভাগসমূহৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

৭.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া তৃতীয় ষাণ্মাসিকৰ সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষার্থীৰ বাবে আগবঢ়োৱা চতুর্থ পাঠ্যবিষয়ৰ এইটো সপ্তম অধ্যায়। ইয়াত আপুনি গল্পসাহিত্যৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

গল্পসাহিত্য হৈছে কোনো দেশ বা জাতিৰ সংস্কৃতিৰ বাহক। গল্পসাহিত্যক লোককথা বুলিও কোৱা হয়। ই সর্বসাধাৰণৰ মাজত প্রচলিত এক ৰমণীয় হৃদয়গ্রাহী ৰচনা। কোনো সংস্কৃতিৰ ভৌতিক, আধ্যাত্মিক তথা কলাত্মক মান্যতাৰ প্রভাৱ গল্পসাহিত্যত পোৱা যায়।

যি ৰচনাই মানুহৰ চিত্তক (মনক) আকর্ষণ কৰে, য'ৰ পৰা নীতিজ্ঞানৰ উদয় হয় তাকে গল্পসাহিত্য বোলে। ইংৰাজীত এই শ্রেণীৰ কাব্যক ফেবল্ (Fable) বোলা হয়। গল্প সাহিত্যক 'কথাকাব্য' বুলিও কোৱা হয়।

এই অধ্যায়ত আপুনি গল্প সাহিত্যৰ চমু পৰিচয় লাভ কৰিব। ইয়াৰোপৰি গল্পসাহিত্যৰ লক্ষণ, ইয়াৰ উৎস, ভাগসমূহ, বিভিন্ন গল্পসাহিত্যৰ বিষয়েও জানিব পাৰিব।

৭.৩ গল্পসাহিত্যৰ পৰিচয়

আপুনি এতিয়া গল্প সাহিত্যৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব—

কোনো সংস্কৃতিৰ ভৌতিক, আধ্যাত্মিক তথা কলাত্মক মান্যতাৰ প্ৰভাৱ আমি গল্পসাহিত্যত দেখিবলৈ পাওঁ। গল্প সাহিত্য এনে একপ্ৰকাৰ সাহিত্য য'ত মানৱ জীৱনৰ কটূতা আৰু মধু�ৰতাৰ এক অপূৰ্ব মিলন দেখা পোৱা যায়। গল্প সাহিত্যত সাধাৰণতে দুটা শৈলী দেখা যায়—

১। গদ্যৰ নৈসৰ্গিক সৰল শৈলী

২। কৃত্ৰিম অলঙ্কৃত শৈলী

নৈসৰ্গিক সৰল শৈলীৰ ৰূপ সৰ্বপ্ৰথম আমি পঞ্চতন্ত্ৰত দেখা পাওঁ আৰু পাছত এনে নীতিবাদী কথাই সাহিত্যৰ মাৰ্গ তৈয়াৰ কৰে।

অলঙ্কৃত শৈলী শুকসপ্ততি, সিংহাসন, দ্বাত্ৰিংশৎপুত্তলিকা, বেতাল পঞ্চবিংশতিকা, ভোজপ্ৰবন্ধ, পুৰুষ পৰীক্ষা আদিত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

৭.৩.১ গল্পসাহিত্যৰ লক্ষণ

আপুনি এতিয়া গল্প সাহিত্যৰ লক্ষণৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব—

সংস্কৃত গল্প সাহিত্যবোৰৰ কিছু অংশ তৎকালীন জীৱন প্ৰবাহৰ ওপৰত আধাৰিত। কিছু অংশ সামুদ্ৰিক যাত্ৰাৰ সৈতে সম্বন্ধ, কিছু অংশ আশ্চৰ্যপূৰ্ণ ঘটনাৰে পূৰ্ণ। কিছু স্বৰ্গলোক আৰু গন্ধৰ্বলোকৰ চিত্ৰণ, ধৰ্মৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত, নীতিপৰক, অধিকাংশ শিক্ষাত্মক আৰু উপদেশাত্মক। এই উপদেশাত্মক কথা দুটা ৰূপত পোৱা যায়— কেতিয়াবা বাচ্যৰূপত আৰু কেতিয়াবা ব্যঙ্গৰূপত। নীতিবাদী কাহিনীৰ ভিতৰত কেতিয়াবা এইবোৰ স্পষ্ট ৰূপত প্ৰকাশ পায়। আৱহমান কালৰপৰাই মানুহৰ মুখে-মুখে এই লোককথা প্ৰচলিত হৈ আহিছে। ই এক অখণ্ড পৰম্পৰা, যি মৌখিক লোকসাহিত্যৰ পৰা লোকভাষাৰ সাহিত্যত স্থান লাভ কৰিছে। বৌদ্ধৰ *'জাতক কথা'*, গুণাঢ্যৰ *'বৃহৎ কথা'* আৰু *'পঞ্চতন্ত্ৰ'* এই প্ৰকাৰৰ ৰচনাৱলীৰ অন্তৰ্ভুক্ত।

৭.৩.২ গল্পসাহিত্যৰ উৎস

আপুনি এতিয়া গল্প সাহিত্যৰ উৎস সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব—

জগতৰ প্ৰাচীনতম সাহিত্যৰ নিদৰ্শন বুলি প্ৰসিদ্ধ ঋগ্বেদৰ সংবাদ সূক্তসমূহৰ মাজতো প্ৰাচীন গল্পৰ চানেকি বিচাৰি পোৱা যায়। ঋগ্বেদৰ যম-যমী সংবাদ, উৰ্বশী-পুৰুৰৱা সংবাদ আদি আখ্যানৰ ইয়াৰ উদাহৰণ। তেনেদৰে ব্ৰাহ্মণ

সাহিত্যতো কথা-কাহিনী, গল্প বা সাধুৰ ৰম্য ৰচনা সঞ্চিত আছে। শতপথ ব্রাহ্মণোক্ত মনুমৎসৰ সংবাদ এক প্রসিদ্ধ লোককথাৰ প্রতিভূ। কিন্তু এই আখ্যানবোৰৰ যুগান্তৰৰ লগে লগে কিছুমান পৰিবর্তন হৈছে। পৰৱর্ত্তী যুগত ৰচিত যাস্কৰ ***'নিৰুক্ত'***, শৌনকৰ *'বৃহদ্দেৱতা'* আৰু পতঞ্জলিৰ *'মহাভাষ্য'*ত সেই আখ্যানবোৰৰ প্রভাৱ পৰিছে।

ৰামায়ণ, মহাভাৰত আৰু অষ্টাদশ পুৰাণতো গল্পৰ প্রাচুর্য দেখা যায়। প্রাচীন মহাকাব্য ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতত ব্যাসে ৰাম-ৰাৱণ আৰু কৌৰৱ-পাণ্ডৱৰ কাহিনী লিপিবদ্ধ কৰে। এই কথাবোৰ তৎকালীন নট-নর্তক, সূত আৰু কুশীলৱৰ দ্বাৰা সমাজত প্রচলিত হৈ আহিছে। বাল্মীকি আৰু ব্যাসে সমাজত প্রচলিত এই আখ্যানবোৰ সংকলন কৰি ৰামকথা আৰু পঞ্চ-পাণ্ডৱ কথাৰ সাহিত্যিক ৰূপ দাঙি ধৰিছে। নীতি ধর্মৰ বাহনৰূপে এই গ্রন্থবোৰত অনেক লোকসাধু নিহিত আছে। মহাভাৰতত ইয়াৰ বাহুল্য বেছি।

নিৰুক্ত গ্রন্থৰ ৰচক হ'ল যাস্ক। ইয়াত তিনিটা বিভাগ আছে— (১) নৈঘণ্টুক কাণ্ড, (২) নৈ গম কাণ্ড আৰু (৩) দৈৱতকাণ্ড। নৈঘণ্টুক কাণ্ডত পাঁচোটা অধ্যায়, নৈগমকাণ্ডত ছটা আৰু দৈৱত কাণ্ডত দুটা, সর্বমুঠ সোতৰটা অধ্যায় আছে।

৭.৩.৩ গল্পসাহিত্যৰ ৰচনাৰ উদ্দেশ্য

এতিয়া আপুনি গল্পসাহিত্য ৰচনাৰ উদ্দেশ্যৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব—

গল্পসাহিত্য ৰচনাৰ মূল উদ্দেশ্য তিনিটা—

১) অৱসৰ কাল যাপন

২) চিত্তবিনোদন বা মনোৰঞ্জন

৩) শিশুসকলক লোকশিক্ষা দান

গোষ্ঠী বা সভাস্থ অৱসৰকাল নিয়াবলৈ কথকে এনেবোৰ জনপ্রিয় কথা বা গল্প শুনাইছিল। *বৃহৎ কথা, কাদম্বৰী* আদিত ইয়াৰ সঙ্কেত পোৱা যায়। ৰাজকুমাৰ, ৰাজকুমাৰী, ৰাণী প্রভৃতিৰ মনোৰঞ্জন বা চিত্তবিনোদনৰ কথাসমূহ বিৱৰি কোৱা হৈছিল। আনকি ব্রাহ্মণ্য যুগতো অশ্বমেধৰ ঘোঁৰা দিগ্বিজয়ার্থে এৰি দিয়া সময়চোৱাত যজ্ঞভূমিত সমবেত হোৱা লোকসকলৰ কাল যাপন আৰু চিত্তবিনোদন আৰু ধর্মচর্চাৰ লগতে চিত্তবিনোদনৰ বাবে কথাসমূহ কোৱা হৈছিল বুলি শতপথ ব্রাহ্মণত তাৰ সঙ্কেত পোৱা যায়।

একাগ্রতা চিত্তেৰে শিশুসকলক আৰু ৰাজকুমাৰসকলক বিভিন্ন শিক্ষা দিয়া হৈছিল। যাৰ ফলত তেওঁলোকে ৰাজনীতি আৰু অর্থনীতি আদিৰ জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰিছিল। প্রাচীন ৰজাসকলে তেওঁলোকৰ ৰাজসভাত সর্ববিশাৰদ সুযোগ্য ব্রাহ্মণ পণ্ডিতৰ নিয়োগ কৰিছিল। পণ্ডিতসকলে মনোৰঞ্জক সৰস সুললিত গল্প ৰচনা কৰি তাৰ জৰিয়তে ৰাজকুমাৰসকলক যি শিক্ষা দিছিল সেই গল্পবোৰত ৰাজনীতি, অর্থনীতি, স্বাস্থ্যনীতি জ্ঞান বিষয়ক বহুতো কথা থকা দেখা যায়। পশু-পক্ষীক গল্পৰ চৰিত্র হিচাপে লৈ তাৰ জৰিয়তে ৰাজকুমাৰ আৰু শিশুসকলক নীতিশিক্ষা দিবৰ উদ্দেশ্যে অতি সহজ আৰু সুললিত ভাষাত গল্পবোৰ ৰচনা কৰে।

৭.৩.৪ গল্পসাহিত্যৰ ভাগ

আপুনি এতিয়া গল্পসাহিত্যৰ ভাগসমূহৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব—

গল্পসাহিত্যৰ চৰিত্ৰ বা লক্ষণসমূহ বিচাৰ কৰি পণ্ডিতসকলে গল্পবিলাকক দুটা সুনির্দিষ্ট ভাগত ভাগ কৰিছে। এটা ভাগৰ চৰিত্ৰবিলাক মানুহ আৰু আন ভাগৰ চৰিত্ৰসমূহ পশু-পক্ষী। ব্যাপকভাবে উভয় শ্ৰেণীয়েই গল্প সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত। যাক Popular Tales বোলা হয়।

দ্বিতীয়ভাগৰ গল্পবিলাকৰ এটা স্বাতন্ত্ৰ্য থাকে। যিটো সকলো কালতে জনপ্ৰিয়। ইংৰাজীত ইয়াক Fables নামেৰে জনা যায়।

গল্পৰ আখ্যানভাগক শিশুসকলৰ বোধগম্য কৰাৰ কাৰণে সহজ আৰু অনাড়ম্বৰ ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু গোটেই গল্পটো পঢ়ি শিশুৱে যাতে তাৰ নীতিটো সহজে মনত ৰাখিব পাৰে সেই উদ্দেশ্যে গল্পত শ্লোকৰো সন্নিবেশ কৰা হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে বাণভট্ট ৰচিত *'কাদম্বৰী'*ৰ দৰে কথাকাব্য বিদ্বানসকলৰ বাবে মনোৰঞ্জনৰ কাহিনী হ'লেও তুলনামূলকভাবে কম বিদ্বান বা বিদ্যাহীনৰ বাবে সেয়া বোধগম্য নহয়। সেই কাৰণে কম বিদ্বান বা অনাক্ষৰীসকলে বৃহৎ কথাৰ কাহিনীসমূহ, বেতাল পঞ্চবিংশতি, শুকসপ্ততি আদি সহজে বুজিব পাৰে। এই কাহিনীসমূহ ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ কাহিনীৰ দৰেই জনপ্ৰিয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ গল্প সাহিত্যৰ আন নাম কি?

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ গল্প সাহিত্যত সাধাৰণতে কেইটা শৈলী ব্যৱহাৰ কৰা হয়?

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ গল্প সাহিত্য ৰচনা কৰাৰ উদ্দেশ্য কি?

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ গল্প সাহিত্যৰ কেইটা সুনির্দিষ্ট ভাগ আছে?

.....

৭.৪ সংস্কৃত সাহিত্যত ৰচিত বিভিন্ন গল্পসাহিত্যৰ উল্লেখ

গল্পসাহিত্যৰ ভাগসমূহ জনাৰ পিছত এতিয়া আপুনি সংস্কৃত সাহিত্যত ৰচিত হোৱা বিভিন্ন গল্পসাহিত্যৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব—

১) **পঞ্চতন্ত্র ঃ** গল্পসাহিত্যসমূহৰ ভিতৰত *'পঞ্চতন্ত্র'* এখন প্ৰাচীন গল্প সাহিত্য। বৰ্তমান ইয়াৰ চাৰিটা ভিন্ ভিন্ সংস্কৰণ পোৱা গৈছে। প্ৰথম সংস্কৰণ পহ্লৱী অনুৱাদ। বৰ্তমান এই সংস্কৰণ লুপ্ত হৈছে। কিন্তু চিৰিয়াণ আৰু আৰৱী অনুবাদৰ সহায়ত ইয়াৰ সন্ভেদ পোৱা গৈছে।

দ্বিতীয় সংস্কৰণ গুণাঢ্যৰ *'বৃহৎকথা'*ত সন্নিৱিষ্ট। এই *বৃহৎকথা* পৈশাচী ভাষাত লিখা। এই সংস্কৰণো অধুনা লুপ্ত। কিন্তু ১১শ শতাব্দীত ক্ষেমেন্দ্ৰৰ ৰচিত *'বৃহৎ কথামঞ্জৰী'* আৰু সোমদেৱৰ ৰচিত *'কথাসৰিতসাগৰ'* পঞ্চতন্ত্ৰৰ অনুবাদ বুলি জানিব পৰা গৈছে।

তৃতীয় সংস্কৰণ হৈছে *'তন্ত্রাখ্যায়িকা'*। বৰ্তমান প্ৰচলিত পঞ্চতন্ত্র ইয়াৰেই আধুনিক সংস্কৰণ। ইংৰাজ পণ্ডিত হাৰ্টেল (Hertel)ৰ মতে পঞ্চতন্ত্ৰৰ ৰচনাকাল খৃঃ পূঃ দ্বিতীয় শতাব্দী।

'পঞ্চতন্ত্র' পাঁচটা তন্ত্র বা ভাগত বিভক্ত— (১) মিত্রভেদ, (২) মিত্রলাভ, (৩) কাকোলূকীয়, (৪) লব্ধপ্রণাশ, (৫) অপৰীক্ষিত কাৰক।

প্ৰতিটো ভাগৰে মূলকথা একেটাই, কিন্তু তাৰ অঙ্গ পুষ্টিসাধনৰ বাবে অনেক গৌণ কথা সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। সদাচাৰ তথা নীতি শিক্ষাই পঞ্চতন্ত্ৰৰ মূলকথা।

কথিত আছে দাক্ষিণাত্যৰ মহিলাৰোপ্য নামৰ নগৰৰ ৰজা অমৰকীৰ্ত্তিয়ে, তেওঁৰ মূৰ্খ ৰাজকুমাৰসকলক বিদ্বান তথা নীতিজ্ঞ কৰি তুলিবৰ অৰ্থে বিষ্ণুশৰ্মা নামৰ এজন যোগ্যবান ব্যক্তিক গুৰু নিয়োগ কৰিলে। লোকশাস্ত্ৰবিশাৰদ বিষ্ণুশৰ্মাই পঞ্চতন্ত্ৰৰ গল্পসমূহ ৰচনা কৰি অতি কম দিনৰ ভিতৰতে ৰাজকুমাৰসকলক ব্যৱহাৰ কুশল, সদাচাৰসম্পন্ন তথা নীতিজ্ঞ কৰি তোলে। *'পঞ্চতন্ত্র'*ৰ ভাষা ৰসময়ী আৰু সুললিত ইয়াৰ কথা অংশ গদ্যত ৰচিত আৰু ইয়াৰ মাজত থকা শ্লোকসমূহ ৰামায়ণ, মহাভাৰত আৰু আন আন প্ৰাচীন নীতিগ্ৰন্থৰ পৰা উদ্ধৃত। পঞ্চতন্ত্রই কেৱল ভাৰতীয় সাহিত্যতেই নহয়, বিশ্ব সাহিত্যতেই এক বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে।

২) ***হিতোপদেশ ঃ*** পঞ্চতন্ত্ৰৰ পিছত বঙ্গৰ ৰজা ধৱলচন্দ্ৰৰ ৰাজসভাৰ পণ্ডিত নাৰায়ণে ১৪ শতাব্দীৰ ভিতৰত *'হিতোপদেশ'* ৰচনা কৰে। হিতোপদেশৰ মূল আধাৰ *'পঞ্চতন্ত্র'*বুলি গ্ৰন্থকাৰে পাতনিত উল্লেখ কৰিছে। ইয়াৰ চাৰিটা খণ্ড বা ভাগ আছে— ১) মিত্রলাভ, ২) সুহৃদভেদ, ৩) বিগ্রহ, ৪) সন্ধি। ইয়াত সন্নিবেশিত হোৱা শ্লোকসমূহ উপদেশাত্মক আৰু কথা অংশ শিক্ষাপ্রদ।

৩) ***গুণাঢ্যৰ বৃহৎকথা ঃ*** *'বৃহৎকথা'*ৰ ৰচক গুণাঢ্যৰ আৱির্ভাৱকাল সম্বন্ধে পণ্ডিতসকলৰ মাজত মতানৈক্য আছে। নৱম শতিকাৰ কম্বোদিয়া লিপি এখনত উল্লেখ থকা গুণাঢ্যৰ নামৰপৰা জনা যায় যে তেওঁৰ আৱির্ভাৱকাল ৬ষ্ঠ শতাব্দীৰ আগত।

*কথাসৰিৎসাগৰ*ৰ প্ৰথমখণ্ডত গুণাঢ্যৰ বিষয়ে লিখা কথাৰপৰা জনা যায় যে তেওঁৰ পূৰ্বজন্ম নাম আছিল মাল্যৱান। লোকজীৱনৰ মনোৰঞ্জনকাৰী সৰ্বসুলভ তত্ত্বসমূহ সংগ্রহ কৰি লিখা বাবে *বৃহৎকথা*খন লোকসমাজৰ উপজীব্য হৈ উঠিছে। সুৱন্ধু, বাণ, দণ্ডী, হৰ্ষ, ত্রিবিক্রমভট্ট, ধনঞ্জয়, সোমদেৱ, গোৱৰ্দ্ধনাচাৰ্য, প্ৰভৃতি কবি-নাট্যকাৰসকলে বৃহৎকথাৰ কথানক অংশৰপৰা নিজ নিজ গ্ৰন্থৰ মূল কাহিনী গ্রহণ কৰে।

বৃহৎকথাৰ কথা-বস্তু ঃ এদিন পার্বতীৰ অনুৰোধক্রমে মহাদেৱে সাতজন বিদ্যাধৰৰ কাহিনী শুনাই থাকোতে মহাদেৱৰ অনুচৰ পুষ্পদন্ত আৰু মাল্যৱানে মনে মনে শুনি থকা বাবে পার্বতী তেওঁলোকৰ ওপৰত কুপিত হৈ অভিশাপ দিয়ে। ফলত এওঁলোকে কৌশম্বী নগৰত ক্রমে বৰৰুচি আৰু কাত্যয়ন নামেৰে জন্ম গ্রহণ কৰে।

গুণাঢ্য আছিল সাতবাহনসকলৰ ৰাজকবি। এদিন গুণাঢ্য বিন্ধ্যপর্বতলৈ যায় কাণভূতি নামৰ পিশাচ এজনৰ ওচৰত গৈ পৈশাচী ভাষাত পুষ্পদন্তৰ কথা শুনাবলৈ অনুৰোধ কৰে। কাণভূতিয়ে প্রথমে গুণাঢ্যৰ পূর্বজন্মৰ আত্মবৃত্তান্ত শুনাবলৈ ক'লে। কাণভূতিৰ বৃত্তান্তৰ পৰা গুণাঢ্যই যি শুনিলে তাৰ পৰা জানিব পাৰিলে যে তেওঁ সুপ্রতিষ্ঠিত নামৰ নগৰত জন্ম হৈছিল। গুণাঢ্যৰ জন্মৰ পিছত মাতৃৰ মৃত্যু হয়। গুণাঢ্যই দাক্ষিণাত্যত শিক্ষা-দীক্ষা লাভ কৰে। গুণাঢ্যৰ দুজন মোমায়েক আছিল। তেওঁলোকৰো মৃত্যু হয়। গুণাঢ্যই সাতবাহনৰ ৰাজসভাত থাকি তেওঁ বিদ্যার্থীসকলক পঢ়াইছিল আৰু মন্ত্রীপদৰ কার্যভাৰো সুকলমে চলাইছিল।

এদিন ৰজা সাতবাহন ৰাণীসকলৰ লগত জলক্রীড়া কৰি থাকোতে এগৰাকীয়ে ৰজাক পানী নামাৰিবলৈ ক'লে। কিন্তু সন্ধিৰ জ্ঞান নথকা ৰজাই বুজি নাপাই মিঠাই মাৰিবলৈ কোৱা বুলি বুজিলে। কিন্তু ৰাণীয়ে ৰজাক হাঁহি মাৰি ক'লে— 'মা উদকৈঃ পৰিতাজ্য'। অর্থাৎ নিজৰ মূর্খতাৰ বাবে ৰজাই বৰ লাজ পালে আৰু প্রতিজ্ঞা কৰিলে যে পঢ়ি-শুনি সংস্কৃতৰ জ্ঞান লাভ কৰিব নহ'লে প্রাণত্যাগ কৰিব।

এই প্রতিজ্ঞা কৰি ৰজা গুণাঢ্যৰ ওচৰলৈ গৈ ব্যাকৰণৰ জ্ঞান লাভ কৰিবলৈ বিচাৰিলে। গুণাঢ্যই ৰজাক ছয় বছৰৰ ভিতৰত ব্যাকৰণৰ পূর্ণজ্ঞান দিবলৈ আশ্বাস দিলে। কিন্তু গুণাঢ্যৰ বন্ধু ৰাজমন্ত্রী সর্ববর্মাই ৰজাক ছয়মাহৰ ভিতৰত সংস্কৃত ব্যাকৰণৰ পূর্ণজ্ঞান দিব পাৰিব বুলি ক'লে। তেতিয়া গুণাঢ্যই প্রতিজ্ঞা কৰিলে যে— যদি সর্ববর্মাই ছয়মাহৰ ভিতৰত ৰজাক ব্যাকৰণত পাৰদর্শী কৰি তুলিব পাৰে তেতিয়া তেওঁ সংস্কৃত, প্রাকৃত নাইবা কোনো দেশীয় ভাষা ক'বলৈ এৰি দিব।' সর্ববর্মাই কার্ত্তিকক তপস্যা কৰি সিদ্ধি লাভ কৰিলে যাৰফলত তেওঁ নির্দিষ্ট সময়ৰ ভিতৰত ৰজাক সর্ববিশাৰদ কৰি তুলিলে। গুণাঢ্যই নিজ প্রতিজ্ঞা ৰক্ষা কৰি মৌনব্রত অৱলম্বন কৰি বিন্ধ্যাপর্বতলৈ গৈ পৈশাচী ভাষা অধ্যয়ন কৰে।

ইফালে কাত্যায়নৰূপী পুষ্পদন্ত আজীৱন নন্দৰাজবংশৰ সেৱা কৰি বৃদ্ধ বয়সত তীর্থভ্রমণ কৰিবলৈ ওলাল আৰু বিন্ধ্যপর্বতৰ ফালে অগ্রসৰ হয়। বিন্ধ্যপর্বতত পার্বতীমন্দিৰত কাণভূতি নামৰ পিশাচক লগ পাই পূর্বজন্মৰ কাহিনী স্মৃতিপটত ভাঁহি উঠিল আৰু শিৱৰ মুখৰ পৰা শুনা সাতবিদ্যাধৰৰ কাহিনী স্মৃতিলৈ আহে। শিৱক সকলো কথা ব্যক্ত কৰিলে আৰু শাপমুক্ত হৈ নশ্বৰদেহ ত্যাগ কৰি স্বর্গগামী হয়।

বিন্ধ্যপর্বতত ঘূৰি ফুৰোঁতে কাণভূতী পিশাচৰ লগত গুণাঢ্যৰ দেখা-সাক্ষাৎ হয়। কাণভূতিৰ মুখৰপৰা শুনা কাহিনীবোৰ গুণাঢ্যই নিজৰ তেজেৰে একেৰাহে সাতবছৰ পৈশাচী ভাষাত সাতলক্ষ শ্লোক লিপিবদ্ধ কৰে। গুণাঢ্যৰ প্রিয়শিষ্য গুণদেৱ আৰু নন্দীদেৱৰ অনুৰোধমতে সেই লিখনিসমূহ ৰজা সাতবাহনৰ ওচৰলৈ পঠালে। তেজেৰে লিখা কাৰণে ৰজাই সেয়া গ্রহণ নকৰি ওভোটাই পঠালে। সেইকথাত গুণাঢ্যই অতিশয় বেজাৰ পালে আৰু হাবিলৈ গৈ সেই মহান কৃতিবোৰ বনৰ পশু-পক্ষীক শুনাই জুইত পুৰিবলৈ ধৰিলে।

ইপিনে ৰজা সাতবাহন ৰোগশয্যাত পৰিল। শুকান মঙহ খোৱাৰ বাবে ৰজাৰ বেমাৰ হোৱা বুলি বৈদ্যসকলে ক'লে। পক্ষীবোৰৰ শুকান মঙহৰ কাৰণ সোধাত চিকাৰীয়ে কয় যে— এজন ব্ৰাহ্মণে পশু-পক্ষীবোৰক গল্প শুনাই থাকে। সেই গল্পবোৰ ইমান ৰুচিকৰ যে সেয়া শুনি পশু-পক্ষীবোৰে খোৱাৰ কথা পাহৰি গৈছে। এই কথা শুনি ৰজাই অতি সোনকালে বনলৈ গৈ বাকী গল্পবোৰ আনিবলৈ ক'লে। গুণাঢ্যই ৰজাৰ অনুৰোধক্ৰমে লক্ষ শ্লোকাত্মক অৱশিষ্ট কাহিনী সাতবাহনক দিয়ে। এই অৱশিষ্ট কাহিনীবোৰৰ নামেই *বৃহৎকথা* ।

গুণাঢ্যৰ *'বৃহৎকথা'*ক অৱলম্বন কৰি পৰৱৰ্তীকালত তিনিখন গ্ৰন্থ ৰচিত হৈছে। তাৰে ভিতৰত বুদ্ধস্বামী ৰচিত *'বৃহৎকথা শ্লোকসংগ্ৰহ'* সকলোতকৈ প্ৰধান। এই গ্ৰন্থখন নেপালত ৰচিত হৈছিল। অসমাপ্ত অৱস্থাত ২৮টা সৰ্গত ৪৫৩৯টা শ্লোক পোৱা যায়।

তাৰ পিছত ক্ষেমেন্দ্ৰ ৰচিত *'বৃহৎকথা মঞ্জৰী'*। ক্ষেমেন্দ্ৰৰ পাচত ১০৬৩-১০৮১ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ভিতৰত কাশ্মীৰী ব্ৰাহ্মণ সোমদেৱে *'কথাসৰিৎসাগৰ'* ৰচনা কৰে। ১৮টা লম্বক, ১২৪টা তৰঙ্গ আৰু ২৪,০০০ শ্লোকত *'কথাসৰিতসাগৰ'* ৰচিত হয়। পৃথিৰীৰ প্ৰাচীনতম আৰু বৃহত্তম গল্পসঞ্চয়ন এই *'কথাসৰিৎসাগৰ'*। সোমদেৱে নিজেই উল্লেখ কৰি কৈছে যে পৈশাচী ভাষাত ৰচিত গুণাঢ্যৰ বৃহৎকথাৰ সাৰ সংক্ষেপ কৰি তেওঁ সংস্কৃতত *'কথাসৰিৎসাগৰ'* ৰচনা কৰে। মূলকথা যথাসাধ্য অনুসৰণ কৰি সহজে বোধগম্য কৰিবৰ কাৰণে সোমদেৱৰ এই প্ৰচেষ্টা।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ *পঞ্চতন্ত্ৰ*ৰ ৰচয়িতাজনৰ নাম কি?

.....

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ *পঞ্চতন্ত্ৰত* কেইটা ভাগ আছে আৰু কি কি?

.....

প্ৰশ্ন নং ৭ ঃ *হিতোপদেশ*ৰ ৰচয়িতা কোন?

.....

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ *হিতোপদেশ*ৰ ভাগসমূহৰ নাম লিখক।

.....

প্ৰশ্ন নং ৯ ঃ *বৃহৎ কথা*ৰ ৰচক কোন আৰু তেওঁ কোন শতিকাৰ?

.....

প্ৰশ্ন নং ১০ ঃ *বৃহৎ কথা* কোন ভাষাত ৰচনা কৰা হৈছিল?

.....

প্ৰশ্ন নং ১১ ঃ *বৃহৎ কথা*ক অৱলম্বন কৰি পৰৱৰ্ত্তীকালত ৰচিত হোৱা গ্ৰন্থকেইখনৰ নাম লিখা।

.....

৪) ***বেতালপঞ্চবিংশতি*** ঃ *বেতালপঞ্চবিংশতি* পঁচিশটা মনোমোহা কাহিনীৰ সমষ্টি। প্ৰশ্ন কৰোঁতাজন বেতাল আৰু উত্তৰ দিওঁতাজন বিক্ৰমসেন বা বিক্ৰমাদিত্য।

ইয়াৰ কাহিনী ভাগ হৈছে— ৰজা বিক্ৰমাদিত্যই এজন সন্যাসীৰ কথামতে শ্মশানৰ এটা কোণত এজোপা গছৰ ডালত ওলমি থকা মানুহৰ মৰাশ এটা আনিবলৈ যায়। ৰজাই মৰাশটো নমাই লৈ সন্যাসীৰ ওচৰলৈ যাবলৈ ওলাওতেই সেই গছতে থকা এটা বেতালে এটা সাঁথৰৰ দৰে কাহিনী শুনায় আৰু শেষত কাহিনীত থকা সমস্যাৰ সমাধান দিবলৈ ৰজাক কয়। ৰজাই যথাৰ্থ উত্তৰ দিলে মৰাশটো আকৌ গছৰ ডালত ওলমি থাকেগৈ। ৰজাই আকৌ শটো নমাই ল'লে আকৌ বেতালে কাহিনী কৈ প্ৰশ্ন কৰে। এনেদৰে পঁচিশবাৰ পঁচিশটা সাঁথৰৰ উত্তৰ ৰজাই দিয়াত বেতাল সন্তুষ্ট হৈ সন্যাসীৰ অভিপ্ৰায় ৰজাক জানিবলৈ দি বেতালসিদ্ধিৰ বাবে ৰজাক যথাৰ্থ দিহা দিয়ে।

কাহিনীসমূহ অতিশয় কৌতুহলোদ্দীপক আৰু সৰস। ভাষা সৰল।

৫) ***শুকসপ্ততি*** ঃ চিন্তামণি ভট্ট নামৰ এজন ব্ৰাহ্মণে *'শুকসপ্ততি'* নামেৰে ৭০টা কাহিনীৰ সংকলন এখন ৰচনা কৰে। শুকসপ্ততিৰ কথাবস্তু হৈছে— দেৱদাস নামৰ এজন সাউদৰ প্ৰভাৱতী নামেৰে এজনী অপৰূপা পত্নী আছিল। ৰজাই প্ৰভাৱতীৰ অতুলনীয় ৰূপ দেখি তেওঁক পাবলৈ ইচ্ছা কৰি ষড়যন্ত্ৰ কৰি দেৱদাসক বিদেশলৈ পঠায় দিয়ে। দেৱদাসৰ এটি পোহনীয়া ভাটৌ চৰাই আছিল। দেৱদাসে ঘৰৰ সকলো দায়িত্ব ভাটৌ চৰাইটোৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰি বিদেশলৈ যাত্ৰা কৰিলে। দেৱদাসৰ অনুপস্থিতিত যেতিয়াই প্ৰভাৱতীয়ে ৰাতি বাহিৰলৈ ওলাই যাবলৈ ইচ্ছা কৰে তেতিয়াই ভাটৌটোৱে তেওঁৰ সতীত্ব নাশ হোৱাৰ আশঙ্কা কৰি প্ৰত্যেক ৰাতি একোটাকৈ গল্প কৈ তাৰ মাজেৰে সেই কুকৰ্মৰ ভয়াবহ ফলৰ কথা সোঁৱৰাই দিয়ে। প্ৰভাৱতীয়ে ভাটৌটোৰ গল্পত মুগ্ধ হৈ বাহিৰলৈ নোলাল। সেইদৰে ভাটৌটোৱে ৭০টা ৰাতি ৭০টা গল্পৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱতীৰ চৰিত্ৰ ৰক্ষা কৰে।

৬) ***সিংহাসনদ্বাত্ৰিংশিকা*** ঃ *সিংহাসনদ্বাত্ৰিংশিকাৰ* ৰচক কোনোবা জৈন কবি। এইখন গ্ৰন্থ মহাৰাজ বিক্ৰমাদিত্যৰ গুণানুকীৰ্ত্তন কৰা ৩২টা কাহিনীৰ সংকলন। মহাৰাজ-বিক্ৰমাদিত্যৰ ইন্দ্ৰৰ পৰা লাভ কৰা ৩২টা পুতলা থকা এখন ৰাজসিংহাসন আছিল। বিক্ৰমাদিত্যৰ মৃত্যুৰ পিছত এই সিংহাসনখন মাটিৰ তলত পোত খাই থাকে। কালক্ৰমত ভোজৰজাই এই সিংহাসনখন মাটিৰ তলৰপৰা খান্দি উলিয়াই আৰু যেতিয়া তাত বহিবলৈ ইচ্ছা কৰে তেতিয়া সিংহাসনৰ গাত থকা ৩২টা পুতলা জীৱন্ত হৈ উঠে আৰু প্ৰত্যেকেই মহাৰাজ বিক্ৰমাদিত্যৰ গুণৰ বিষয়ে একোটাকৈ গল্প কয়। এই গল্পবোৰৰ সমষ্টিয়েই *সিংহাসনদ্বাত্ৰিংশিকা*।

৭) ***ভোজপ্ৰবন্ধ*** ঃ *'ভোজপ্ৰবন্ধ'* ৰচনা কৰে বল্লালসেনে। ধাৰাৰাজ্যৰ ৰজা ভোজৰ বিষয়ে কথিত এলানি সৰস সাধুৰ সংগ্ৰহেই *'ভোজপ্ৰবন্ধ'*। ৰজা ভোজ এজন অতিশয় বিদ্বান

আৰু বিদ্যোৎসাহী ৰজা আছিল। গ্ৰন্থখনত ভোজৰ ৰাজসভাৰ পণ্ডিত কবি কালিদাস, ভৰভূতি, দণ্ডী, বাণভট্ট, ময়ূৰ, মাঘ আদি কবিসকলৰ গুণবৰ্ণনা কৰা হৈছে।

৮) ***পুৰুষপৰীক্ষা ঃ*** মৈথিলী কবি বিদ্যাপতিৰ ৰচিত *পুৰুষপৰীক্ষা* ৪২টা গল্পৰ সংকলন। গ্ৰন্থখন চাৰিটা পৰিচ্ছেদত বিভক্ত। গ্ৰন্থখনৰ ভাষা সৰল। বৰ্ণনাসমূহ ৰসপূৰ্ণ।

বৌদ্ধকথাসাহিত্যত বহুতো গল্পসাহিত্যৰ উল্লেখ আছে। তাৰে কিছুসংখ্যক তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

১) ***অৱদানশতক ঃ*** এশটা গল্পৰ সমষ্টিয়েই হ'ল *অৱদানশতক*। অৱদান বা বীৰগাথাসমূহকে বৌদ্ধ সাহিত্যৰ ভিতৰতে প্ৰাচীনতম কথা সাহিত্যৰ নিদৰ্শন বুলি কোৱা হয়। খ্ৰীষ্টীয় ৩য় শতিকাৰ প্ৰথমভাগত ই চীনা ভাষাত অনুদিত হয়। সৰ্বাস্তিবাদসকলৰ *বিনয় পিটক*ৰ আধাৰতে অৱদানশতক ৰচিত হৈছে। গ্ৰন্থখন দহটা ভাগত বিভক্ত। গদ্য আৰু পদ্যত ৰচিত গল্পসমূহৰ ভাষা সৰল।

২) ***দিব্যাৱদান ঃ*** *দিব্যাৱদানৰ* কথাসমূহ বৌদ্ধসাহিত্যৰ পৰা সংগৃহীত। গ্ৰন্থৰ এভাগত মহাযান পন্থীসকলৰ মতবাদসমূহ আৰু আনভাগত হীনযান পন্থীসকলৰ মূলতত্ত্বসমূহ উদাহৰণসহ বৰ্ণিত হৈছে।

৩) ***জাতকমালা ঃ*** আৰ্যশূৰৰ *জাতকমালা* জাতকসমূহৰ এটা সমষ্টি। এই *জাতকমালাত* বোধিসত্ত্বৰ পূৰ্বজন্মৰ জীৱনী বৰ্ণনা কৰা হৈছে। পালি জাতকসমূহ আৰু চৰ্যাপিঠকৰপৰা সংগৃহীত চৌত্ৰিশটি কাহিনী সংস্কৃত গদ্য আৰু পদ্যত অনুবাদ কৰা হৈছে। ধৰ্মালোচনাৰ মাজে মাজে দৃষ্টান্ত দিবৰ কাৰণেই এই কাহিনীবিলাক এসময়ত একেলগে সন্নিবেশিত হয়। অশ্বঘোষৰ ৰচনাশৈলীৰ ছাপ ইয়াত সুস্পষ্ট। বহুতে অনুমান কৰে আৰ্যশূৰ অশ্বঘোষৰে নামান্তৰ মাত্ৰ। *জাতকমালাৰ* গল্পসমূহে অজন্তাৰ প্ৰাচীন চিত্ৰত স্থান লাভ কৰিছে।

জৈন কথাসাহিত্যত বৌদ্ধসাহিত্যৰ নিচিনা গল্পসাহিত্যৰ উল্লেখ পোৱা যায়।

বৌদ্ধ কথা সাহিত্যৰ দৰে জৈন কথা সাহিত্যও নীতিগৰ্ভ, জৈন কথাসাহিত্য ৰচনাৰ উদ্দেশ্য হৈছে জৈনধৰ্মৰ মতবাদ প্ৰচাৰ কৰা। তাৰে কেইখনমানৰ চমুকৈ উল্লেখ কৰা হ'ল—

১) ***উপমিতি ভাৱ প্ৰপঞ্চ কথা ঃ*** সিদ্ধৰ্ষিৰ দ্বাৰা কথাৰ আকাৰত ৰচিত মানুহৰ আত্মাবিষয়ক এইখন ৰূপক গ্ৰন্থ। খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকাত এই গ্ৰন্থখন ৰচনা কৰে। গদ্য পদ্য মিশ্ৰিত গ্ৰন্থখনৰ ভাষা সৰল।

২) ***পৰিশিষ্ট পৰ্ব ঃ*** *পৰিশিষ্ট পৰ্ব* গ্ৰন্থখন হেমচন্দ্ৰৰ দ্বাৰা ৰচিত। গ্ৰন্থখন প্ৰাচীন জৈন তীৰ্থঙ্কৰসকলৰ জীৱন গাথাৰ আধাৰত ৰচিত। কথাবোৰ সহজ-সৰল আৰু লোকপ্ৰিয়। লেখক ধৰ্মীয় মতবাদ আৰু ৰীতি-নীতিক লৈ অধিক ব্যস্ত।

বিনয় পিটকত বৌদ্ধ-ভিক্ষুসকলৰ কাৰণে নৈতিকতাৰ আচৰণবিধি বৰ্ণনা কৰা আছে।

বৌদ্ধ ধৰ্মৰ এটা ভাগ হ'ল হীনযান। হীনযানীসকলে সৰ্বস্তিবাদ স্বীকাৰ কৰে।

জানি থোৱা ভাল

সাধুকথা বা গল্প, কথা, উপকথা, কাহিনী আদি কোৱা আৰু শুনা প্ৰথা সকলো দেশৰ সকলো জাতিৰ মাজতে আছে। গল্প সাহিত্য কোনো দেশ বা জাতিৰ সংস্কৃতিৰ বাহন। গল্প সাহিত্যৰ তিনিটা উদ্দেশ্য আছে— ১) অৱসৰকাল যাপন, ২) চিত্ত বিনোদন বা মনোৰঞ্জন, ৩) লোকশিক্ষা আৰু ৰাজকুমাৰসকলক নীতিশিক্ষা প্ৰদান।

গল্প ৰচয়িতাসকলে মনুষ্যজগতৰ অনুকৰণত সৃষ্ট কাল্পনিক জগতৰ দেৱদেৱী, গন্ধৰ্ব অপ্সৰা প্ৰভৃতিক লৈ গল্প ৰচনা কৰাৰ অনুপ্ৰেৰণা পায়। গল্প সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত গল্পবিলাকৰ দুটা সুনিৰ্দিষ্ট ভাগ আছে। এটা ভাগৰ চৰিত্ৰবিলাক মানুহ আৰু আনটো ভাগৰ চৰিত্ৰবিলাক পশু-পক্ষী। গল্পৰ আখ্যান ভাগক শিশুসকলৰ বোধগম্য কৰাৰ কাৰণে সহজ আৰু অনাড়ম্বৰ ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। গোটেই গল্পটো পঢ়ি শিশুৱে যাতে তাৰ নীতিটো সহজে মনত ৰাখিব পাৰে সেই উদ্দেশ্যে গল্পত শ্লোক সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১২ ঃ *কথাসৰিৎসাগৰ*ৰ ৰচক কোন?

.....

প্ৰশ্ন নং ১৩ ঃ *বেতালপঞ্চবিংশতিত* উল্লেখ কৰা ৰজাজনৰ নাম কি?

.....

প্ৰশ্ন নং ১৪ ঃ *শুকসপ্ততিৰ* ৰচক কোন?

.....

প্ৰশ্ন নং ১৫ ঃ *ভোজপ্ৰৱন্ধ* কোনে ৰচনা কৰে?

.....

প্ৰশ্ন নং ১৬ ঃ বৌদ্ধ আৰু জৈন কথাসাহিত্য দুখনৰ নাম লিখা।

.....

৭.৫ শব্দাৰ্থ তালিকা

১) *ঋগ্বেদ ঃ* বেদ চাৰিখন— *ঋগ্বেদ, যজুৰ্বেদ, সামবেদ* আৰু *অথৰ্ববেদ*। *ঋগ্বেদ* প্ৰথম বেদ।

২) পতঞ্জলি ঃ এগৰাকী দাৰ্শনিক আৰু ব্যাকৰণবিদ। তেওঁ ৰচনা কৰা গ্ৰন্থখনৰ নাম *মহাভাষ্য*।

৩) ব্রাহ্মণ ঃ বেদৰ এটা ভাগ।

৪) *উপনিষদ ঃ* বেদৰ অন্তিমভাগ। ইয়াক *'বেদান্ত'* বুলিও কোৱা হয়।

৫) শতপথব্রাহ্মণ ঃ শুক্লযজুর্বেদৰ অন্তর্গত ব্রাহ্মণ।

৭.৬ অধ্যয়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- সংস্কৃত সাহিত্যত ৰচিত হোৱা গল্প সাহিত্য বা কথা সাহিত্যৰ উৎস আৰু বিকাশৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলে।
- গল্প সাহিত্য ৰচনা কৰাৰ উদ্দেশ্য আৰু ভাগসমূহৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলে।
- বিভিন্ন গল্প সাহিত্যৰ, যেনে— *পঞ্চতন্ত্র, হিতোপদেশ, বৃহৎকথা, বেতাল-পঞ্চবিংশতি, সিংহাসনদ্বাত্রিংশিকা, শুকসপ্ততি,* বৌদ্ধ আৰু জৈন কথা সাহিত্যৰ পৰিচয়ৰ লগতে বিষয়বস্তুসমূহৰো চমু আভাস পোৱা গ'ল।
- গল্প সাহিত্য হৈছে সংস্কৃত সাহিত্যৰ পৰম ৰমণীয় হৃদয়গ্রাহী ৰচনা। ইংৰাজীত ইয়াক Fables বুলি কোৱা হয়।
- সংস্কৃত গল্প সাহিত্যবোৰৰ কিছু অংশ তৎকালীন জীৱন প্রবাহৰ ওপৰত আধাৰিত। কিছু অংশ সামুদ্রিক যাত্রাৰ সৈতে সম্বন্ধ; কিছু অংশ আশ্চর্যপূর্ণ ঘটনাৰে পৰিপূর্ণ, কিছু অংশ স্বর্গলোক আৰু গন্ধর্বলোকৰ চিত্রণ, ধর্মৰ প্রেৰণাৰ দ্বাৰা পূৰিত, নীতিপৰক আৰু অধিকাংশ শিক্ষাত্মক আৰু উপদেশাত্মক।

৭.৭ অধিক জানিবলৈ

১) শর্মা, থানেশ্বৰ, *'সংস্কৃত সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত'*, গুৱাহাটী ঃ চন্দ্রপ্রকাশ।

২) গোস্বামী, হৰমোহনদেৱ, *'সংস্কৃত সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'*, গুৱাহাটী ঃ পাণবজাৰ, বুকলেণ্ড।

৩) ভাগৱতী, কামাখ্যাচৰণ, *'সংস্কৃত সাহিত্যৰ জিলিঙনি'*, গুৱাহাটী ঃ গ্রন্থপীঠ, পাণবজাৰ।

৪) Krishnamachariar, M, *'History of Classical Sanskrit Literature*', New Delhi : MLBD.

৭.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কথা সাহিত্য

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গল্প সাহিত্যত দুটা শৈলী দেখা যায়—
১। গদ্যৰ নৈসৰ্গিক সৰল শৈলী
২। কৃত্ৰিম অলঙ্কৃত শৈলী

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গল্প সাহিত্য ৰচনা কৰাৰ মূল উদ্দেশ্য তিনিটা— ১) অৱসৰ যাপন, ২) চিত্তবিনোদন, ৩) লোকশিক্ষা আৰু ৰাজকুমাৰসকলক নীতি শিক্ষা প্ৰদান।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গল্প সাহিত্যৰ চৰিত্ৰ বা লক্ষণসমূহ বিচাৰ কৰি সেইবোৰক ব্যাপক অৰ্থত ঘাইকৈ দুটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে— ১) মানৱীয় চৰিত্ৰ আৰু অনুভূতিময় গল্প, ২) মানৱেতৰ চৰিত্ৰসন্মত নীতিপৰক গল্প।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বিষ্ণুশৰ্মা

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *পঞ্চতন্ত্ৰ* পাঁচটা তন্ত্ৰ বা ভাগত বিভক্ত— ১) মিত্ৰভেদ, ২) মিত্ৰলাভ, ৩) কাকোলূকীয়, ৪) লব্ধপ্ৰণাশ, ৫) অপৰীক্ষিত কাৰক।

৭নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *'হিতোপদেশ'*ৰ ৰচয়িতা বঙ্গৰ ৰজা ধৱলসেনৰ ৰাজসভাৰ পণ্ডিত নাৰায়ণ শৰ্মা।

৮নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *হিতোপদেশ*ৰ ভাগসমূহ— ১) মিত্ৰলাভ, ২) সুহৃদভেদ, ৩) বিগ্ৰহ, ৪) সন্ধি

৯নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *'বৃহৎকথা'*ৰ ৰচক গুণাঢ্য তেওঁ ষষ্ঠ শতিকাৰ আগৰ।

১০নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *'বৃহৎকথা'* পৈশাচী ভাষাত ৰচিত।

১১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *'বৃহৎকথা'*ক অৱলম্বন কৰি পৰৱৰ্তীকালত ৰচিত হোৱা গ্ৰন্থসমূহ হৈছে—
১) বুদ্ধস্বামীৰ— *'বৃহৎকথা শ্লোকসংগ্ৰহ'*
২) ক্ষেমেন্দ্ৰৰ— *'বৃহৎকথামঞ্জৰী'*
৩) সোমদেৱৰ— *'কথাসৰিতসাগৰ'*

১২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ সোমদেৱ

১৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *বেতালপঞ্চবিংশতিত* উল্লেখ কৰা ৰজাজনৰ নাম বিক্ৰমাদিত্য

১৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চিন্তামণি নামৰ এজন ব্ৰাহ্মণ

১৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বল্লালসেন

১৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১) *অৱদানশতক*
২) *উপমিতিভাব প্ৰপঞ্চ কথা*

৭.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ গল্পসাহিত্যত উল্লেখ কৰা গ্ৰন্থসমূহৰ পৰা যিকোনো এখন গল্পসাহিত্যৰ বিষয়ে লিখক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ গল্পসাহিত্যৰ উৎসৰ বিষয়ে লিখক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ *'বৃহৎকথা'*ৰ বিষয়ে বহলাই লিখক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ গল্পসাহিত্য বা কথাকাব্য কাক বোলে? ইয়াৰ ৰচনাৰ উদ্দেশ্য কি? গল্প সাহিত্যত উল্লেখ কৰা গ্ৰন্থসমূহৰ বিষয়ে লিখক।

*** ***** ***